
A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről

Szilágyi János Ede^{*}

---

a géntechnológiai tevékenység szabályozása lényegében már a kezdetektől viták kereszttüzébe került. A szabályozás jellegéről folytatott vita mit sem csitult azóta, különösen, ami Európát illeti. Az utóbbi időben mezőgazdasági potenciáljával meglehetősen visszafogottan élő Magyarország szintén nem mentes a témát érintő nézeteltérésektől, sőt, bizonyos tekintetben az európai folyamatok formálói-
vá is vált.

Jelen tanulmányban¹ az európai és magyar szabályozás vázlatos áttekintése során ezen aktuális jogi kérdésekre térünk ki azzal a tudattal, hogy a géntechnológiai szabályozással kapcsolatos viták a közeljövőben még biztos nem jutnak nyugvópontra. De hát, éppen ezek azok a kérdések, amelyekről érdemes tanulmányt készíteni.

1. Bevezetés a géntechnológiai szabályozás alapkérdéseibe

A közelmúltban (2007) a világon megközelítőleg 114 millió hektáron² termesztettek olyan növényeket, amelyek genetikailag módosított fajtákból származnak, elsősorban szóját, kukoricát, gyapotot, repcét.³ A legnagyobb termelők közé az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Argentína, Kína, India, Dél-Afrikai Köztársaság tartozik, a környezetünkben⁴ pedig Románia, Ukrajna és Bulgária.

A „génpiszkált”, „génmanipulált”, „*Frankenstein-food*”, „szupergyom”, „méreggyár”, „genetikai kizsákmányolás” szavak⁵ kíséretében Európában, azon belül ha-

---

^{*} Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Agrár- és Munkajogi Tanszék.

¹ Jelen tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg. This research was carried out as part of the TAMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 project with support by the European Union, co-financed by the European Social Fund.

² Farkas Csamangó Erika: Növényvédelmi szabályozások, in: Környezetjog (szerk.: Miklós László), Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó, 2008, 115. o.

³ Balázs Ervin: Genetikailag módosított szervezetek – tények, remények, fikció, forrás (letöltés ideje: 2008.10.10.): <http://www.mindentudas.hu/balazservin/20060403balazs.html>

⁴ Lásd EK Bizottság: A Bizottság jelentése a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek a hagyományos, az ökológiai és a géntechnológiával módosított növények együtt-termesztéséről. COM(2009) 153. Brüsszel, 2009.04.02., 10. o.

⁵ Balázs: i.m.

zánkban is nagy vita előzte meg, illetve kíséri a géntechnológiával módosított szervezetek⁶ – angol nevén „*Genetically Modified Organism*”; azaz GMO – szabályozását, engedélyezését.

A GMO mellett érvelők a fenntartható fejlődés megvalósításának lehetséges útját, a kiszámítható élelmiszer-előállítást, a vegyszerhasználat csökkentésének alternatíváját, a nagyobb termékmennyiséget, az éhínség leküzdését, a veszélyeztetett fajok megmentését, a gyógyszeranyagok előállítását hozzák fel érvként, valamint azt, hogy az általuk vizionált jövőképpen – mivel a megfelelő mennyiségű élelmiszer előállításához kevesebb mezőgazdasági terület bevonása is elegendő lenne a Föld lakosságának ellátásához – több terület maradhatna természetvédelmi célra. Ezzel szemben – a GMO ellenzők részéről – olyan érvek hangzanak el, amelyek szerint törzsfejlődésileg nagyon távol álló fajokat „x-elnek össze”, amely miatt – mivel a jövőt nem láthatjuk előre – az ilyen jellegű szervezetek nagyban sérthetik a biológiai sokféleség elvét, nagyfokú közegészségügyi kockázatot rejtenek magukban (allergia, toxikus hatások, szervi elváltozások), a „génszökés” lehetősége miatt nagymértékű genetikai környezetszennyezésre kerülhet sor olyan földrajzi területeken is, amelyeken nem kívánunk GM (géntechnológiával módosított) termékeket előállítani. Az ellenzők felhívják a figyelmet továbbá arra is, hogy az EU-ban a fogyasztók nagy százaléka utasítja el a GM-termékeket,⁷ és az etikai vonatkozások⁸ is kérdésesek.⁹ Megítélésünk szerint az ügy kapcsán a legnagyobb problémát az okozza, hogy a GM-termékek kapcsán miközben hiányoznak a hosszú távú következményekre vonatkozó, korrekt vizsgálatok, nagymértékben folyik e termékek környezetbe juttatása.¹⁰

Természettudományos értelemben a „géntechnológiát” meg kell különböztetnünk a „biotechnológiától”, amely utóbbi tágabb fogalom, és lényegében mindazon tevékenységeket átfogja, amelyek során élő szervezeteket alkalmazunk; a hagyományos nemesítéstől a mesterséges génmódosításig. A géntechnológia ezzel szemben a biotechnológiához képest szűkebb fogalom: természetes szervezet genetikai állományának megváltoztatása idegen gén beültetésével, amennyiben a gén stabilan működik tovább és öröklődik. Ebből kifolyólag például a klónozás – vagyis mikor ugyanabból a szervezetből állítanak elő egy ugyanolyan utódot, és ezáltal a szülő és az utód is megegyezik genetikai állományát tekintve – nem minősül géntechnológiai tevékenységnek a 2001/18/EK irányelv értelmében.¹¹ Nem mellékesen napjainkban a klónozással kapcsolatos jogi kérdések is komoly aktualitás-

⁶ A GMO-k különböző típusairól (első, második, harmadik, negyedik generációs) lásd Farkas Csamangó: Növényvédelmi szabályozások 114. o.

⁷ A GMO termékek európai fogyasztók körében való elfogadottságának tárgyában készült felmérésekről lásd (forrás: 2011.09.18.): http://www.gmo-compass.org/eng/news/stories/415.an_overview_european_consumer_polls_attitudes_gmos.html

⁸ Így például, II. János Pál 2000-ben kifejtette, hogy bár nem ellenzi az ilyen jellegű tevékenységet, azonban nem csak a gazdasági háttérrel kellene vizsgálni. Az etikai kérdésekről lásd továbbá Kakuk Péter: A génfogalom problémája és a genetika, *Fundamentum*, 10 (2006) 1, 23-31. o.

⁹ Minderről Bézi-Farkas Barbara Géntechnológia címmel tartotta előadását a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán, 2006. november 30-án.

¹⁰ Hasonlóan vélekednek Erbguth, Wilfried – Schlacke, Sabine: *Umweltrecht*, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft, 2008, 336. o.

¹¹ Bézi-Farkas: Géntechnológia.

sal bírnak (lásd pl. az élelmiszertermelésben betöltött szerepükről folyó vitát az Egyesült Királyságban).¹²

A német szakirodalom (amelyben a géntechnológia jogi szabályozását gyakorta „*Gentechnikrecht*”-ként nevesítik) különbséget tesz a géntechnológia emberre történő alkalmazása (az ún. „humángenetika” vagy „vörös géntechnológia”) és a „környezeti géntechnológia” (más néven „zöld géntechnológia”) között, amely utóbbi a géntechnológiai eljárások alkalmazását jelöli a növénytermesztésben és állattenyésztésben, továbbá magába foglalja GM-növények és egyéb szervezetek felhasználását a mezőgazdaságban és az élelmiszerszektorban.¹³ Munkánkban, a továbbiakban a környezeti géntechnológia szabályanyagára koncentrálnak.¹⁴

2. A géntechnológiai tevékenység jogforrási háttere

2.1. A géntechnológiai tevékenység nemzetközi szabályozása. A nemzetközi jog szabályanyagából kiemelkedik a *Rio de Janeiro*-ban kötött Biológiai Sokféleség Egyezmény¹⁵ (1992.06.13.), amelynek 8g cikke a GMO-k kapcsán különböző – többek között szabályozási és ellenőrzési – kötelezettségeket állapít meg a részes államoknak a biológiai sokféleség megőrzése érdekében.

Ezen Biológiai Sokféleség Egyezmény 19. cikkének (3) bekezdésére hivatkozással alkották meg az ENSZ Biológiai Biztonsági Egyezményét (2000.05.24.), az ún. „*Cartagena Jegyzőkönyvet*”, amely előírja az exportőr országok – esetünkben az Unión kívüli országok – számára azt, hogy a termékek genetikai módosítását jelezniük kell. Az ilyen termékeket az első szállítás előtt előzetes engedélyezési eljárásnak kell alávetni. A Cartagena Jegyzőkönyv célja a biológiai sokféleség, a környezet és az emberi egészség védelme. A Cartagena Jegyzőkönyvet hazánk is ratifikálta,¹⁶ és az EU is rendeletet alkotott a végrehajtására; ezzel szemben a GM termékek előállításában élen járó USA alá sem írta (nem mellesleg a Biológiai Sokféleség Egyezményt ugyan aláírta, de nem ratifikálta), Argentína pedig nem ratifikálta.

Nemzetközi közjogi kötőerővel ugyan nem rendelkezik, mégis fontos megemlíteni az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO) 1991-es Magatartáskódexét, amely a biotechnológia használatára vonatkozó előírásait a fenntartható élelmiszer-előállítás érdekében fogalmazza meg.

¹² Cardwell, Michael – Petetin, Ludivine: National Report of the United Kingdom in Commission III – Scientific and practical development of rural law in the EU, in states and regions and in the WTO. XXVI European Congress and Colloquium of Agricultural Law Bucharest, 21-24 September 2011, 5-8. p. forrás (2011.10.02.): http://www.cedr.org/congresses/bucarest/pdf/Commission_III_Royaume-Uni.pdf

¹³ Erbguth – Schlacke: i.m. 336. o.

¹⁴ A géntechnológiai szabályozás átfogó elemzéséről lásd *The Regulation of Genetically Modified Organisms* (szerk.: Bodiguel, Luc – Cardwell, Michael), Oxford, 2010, Oxford University Press. A géntechnológia agrárjogi aspektusairól lásd Farkas Csamangó: A géntechnológia agrárjogi aspektusairól, *Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica Et Politica*, Tomus LXVII (2005), Fasc. 7.

¹⁵ Magyarországon kihirdette az 1995. évi LXXXI. törvény.

¹⁶ Magyarországon kihirdette a 2004. évi CIX. törvény.

A Világkereskedelmi Szervezet (WTO) keretében¹⁷ – a vitarendezési módokat alapul véve¹⁸ – az EU nagy nyomásnak van kitéve a kérdésben, vagyis, hogy szabályozását még inkább liberalizálja. A WTO különböző egyezményei¹⁹ közül a „Megállapodás az állat- és növényegészségügyi intézkedések alkalmazásáról” (SPS Egyezmény) érdemel kiemelés, amely a nemzetközi kereskedelemre közvetlen vagy közvetett hatással bíró esetekben tartalmaz előírásokat. Az Egyezmény értelmében a szerződő felek olyan – tudományosan alátámasztható – intézkedéseket hozhatnak, amelyek az emberi élet és egészség, az állatok és növények védelme érdekében szükségesek, amennyiben azok nem rejtett kereskedelmi korlátozást takarnak (SPS Egyezmény 2.2 és 2.3 cikkei). Az SPS Egyezmény célja azon kereskedelmi konfliktusok megoldása, amelyek lényegében abból erednek, hogy a szerződésben részes államok a GMO-kból származó veszélyeket eltérően kezelik. Az EU szabályozásának WTO keretében történő értékeléséről az uniós joganyag elemzésénél foglalkozunk részletesebben.

A WTO megállapodásokban rögzített jogok érvényesítésében és kötelezettségek teljesítésében nagy szerep jut a WTO keretében létrehozott vitarendezési eljárásnak, és ennek kapcsán a Vitarendezési Testületnek (*Dispute Settlement Body*, DSB), amely testület döntése a tagállamokra kötelező. A DSB létrehozza a konkrét ügyben eljáró vizsgálóbizottságot (panelt), az állandó fellebbviteli testületet, elfogadja a panel és a fellebbviteli testület jelentését, jóváhagyja a kötelezettségek tagállami felfüggesztését.²⁰

2.2. A géntechnológiai tevékenység szabályozása az Európai Unióban.

Közösségi szinten elsőként 1990-ben alkották meg²¹ a GM-szervezetekre vonatkozó átfogó, horizontális szabályokat,²² amely szabályozás különbséget tett a GMO „zárt rendszerben történő felhasználása”²³ (90/219/EGK irányelv), továbbá a környezet-

¹⁷ A környezetvédelem és a WTO szabályozás egyes aspektusairól lásd még Gehring, Markus: *Nachhaltigkeit durch Verfahren im Welthandelsrecht*, Berlin, Duncker & Humblot, 2007; Sampson, Gary – Whalley, John: *The WTO, Trade and the Environment*. Cheltenham – Northampton, Edward Elgar, 2005; magyar szerzők közül lásd Palásti Gábor: *A környezet védelme a termékek fogalmának globális szabályozási rendszerében*, in: *Globalizáció. Piacliberalizáció* (szerk.: Fazekas Judit – Palásti Gábor), Miskolc, Novotni Kiadó, 2004, 319-394. o.; Szilágyi János Ede: *WTO-jog és környezetvédelem*, in: *Reformator iuris cooperandi* (szerk.: Bobvos Pál), Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2009, 486-511. o.

¹⁸ Lásd Fitorí Erzsébet: *A WTO vitarendezési mechanizmusa*, in: *Globalizáció. Piacliberalizáció* (szerk.: Fazekas Judit – Palásti Gábor), Miskolc, Novotni Kiadó, 2004, 92-116. o.

¹⁹ Magyarországon kihirdette az 1998. évi IX. törvény.

²⁰ Cserba Veronika – Munkácsi Péter: *Szemle*, 111 (2006) 5, 61. o.

²¹ Többek között az 1987. október 19-ei, az EK negyedik környezetvédelmi cselekvési programjáról szóló tanácsi állásfoglalás alapján. Vö. Prugberger Tamás: *A géntechnológiai tevékenység*, in: *Az agrárjog II.* (szerk.: Fodor László – Olajos István – Prugberger Tamás), Miskolc, Bíbor Kiadó, 1999, 84-101. o.

²² Lásd a Tanács 1990. április 23-ai 90/219/EGK irányelvét a géntechnológiával módosított mikroorganizmusok zárt rendszerben történő felhasználásáról (HL L 117., 1990.5.8., 1-14. o.); továbbá a Tanács 1990. április 23-ai 90/220/EGK irányelvét a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról (HL L 117., 1990.5.8., 15-27. o.).

²³ Hatályos szabályok alapján (2009/41/EK irányelv 2. cikk) „zárt rendszerben történő felhasználás”: minden olyan tevékenység, amelynek során mikroorganizmusokat géntechnológiával módosítanak,

be történő „szándékos kibocsátása”²⁴ illetve (a szándékos kibocsátás speciális eseteként felfogható) „forgalomba hozatala”²⁵ között (90/220/EGK irányelv). Később a 90/219/EGK irányelvet a 2009/41/EK irányelv,²⁶ míg a 90/220/EGK irányelvet a 2001/18/EK irányelv²⁷ váltotta fel.

A horizontális szabályozásra a későbbiekben ráépült egyes speciális területek, vertikális szabályozása; így, a gyógyszerekre,²⁸ valamint az élelmiszerekre és takarmányokra²⁹ vonatkozó előírások.

Ugyanakkor sokan e szerteágazó szabályozás mellett sem tartották megfelelőnek a géntechnológiai tevékenység egyedi engedélyezésre vonatkozó uniós rendszerét, aminek következtében 1998 és 2003 között az Európai Unió területén egy *de facto* moratórium érvényesült, amelynek jogszabályi alapja ugyan nem volt, a kérdéses időszakban még sem született engedély (a WTO ezzel kapcsolatos panel eljárását lásd alább).³⁰

2.3. A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon. A közelmúlt legnagyobb horderejű változása a géntechnológiai szabályozás kapcsán kétségtelenül az új magyar Alaptörvény elfogadása, amely 2012. január elsejétől lép hatályba. Az Alaptörvény az uniós jog géntechnológiai előírásaiban szabályozott társadalmi viszonyok kapcsán fontos korlátozást állapít meg. Ezek alapján Magyarország a testi és lelki egészség érvényesülését „genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal” segíti elő.³¹ A tilalom Alaptörvényben történő rögzítését állásfoglalásában a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa (JNO) is üdvözölte: „a génmódosított élőlények mezőgazdasági alkalmazásának világos, egyértelmű tilalmával – az elővigyázatosság elvének megfelelően – a magyar alkotmányozó kifejezi, hogy nem kívánja az országot és a lakosságot kísérleti teleppé változtatni,

---

vagy amely során ilyen géntechnológiával módosított mikroorganizmusokat (GMM) tenyésztenek, tárolnak, szállítanak, megsemmisítenek, ártalmatlanítanak, vagy bármely más módon használnak, és amely tevékenységeknél különleges elszigetelési intézkedéseket alkalmaznak a GMM-eknek a népességgel és a környezettel való érintkezésének korlátozására.

²⁴ A hatályos szabályok alapján (2001/18/EK irányelv 2. cikk) a „szándékos kibocsátás”: a GMO vagy GMO-k kombinációjának bármilyen célzatos környezetbe juttatása, amely(ek)re nézve semmilyen különleges elszigetelési intézkedést nem alkalmaztak a lakossággal és a környezettel való érintkezés korlátozása érdekében, valamint nagyfokú védelemnek a lakosság és a környezet számára történő biztosítása érdekében.

²⁵ Hatályos szabályok alapján (2001/18/EK irányelv 2. cikk) „forgalomba hozatal”: a hozzáférhetővé tétel harmadik személyek számára akár ellenérték fejében, akár ingyenesen.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2009. május 6-ai 2009/41/EK irányelve a géntechnológiával módosított mikroorganizmusok zárt rendszerben történő felhasználásáról (HL L 125., 2009.5.21., 75-97. o.).

²⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2001. március 12-ei 2001/18/EK irányelve a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról (HL L 106., 2001.4.17., 1-39. o.).

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2004. március 31-ei 726/2004/EK rendelete az emberi, illetve állatgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerek engedélyezésére és felügyeletére vonatkozó közösségi eljárások meghatározásáról és az Európai Gyógyszerügynökség létrehozásáról (HL L 136., 2004.4.30., 1-33. o.).

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2003. szeptember 22-ei 1829/2003/EK rendelete a géntechnológiával módosított élelmiszerekről és takarmányokról (HL L 268., 2003.10.18., 1-23. o.).

³⁰ McMahon, Joseph A.: EU Agricultural Law, Oxford, Oxford University Press, 2007, 322. o.

³¹ Magyarország Alaptörvényének XX. cikk (2) bekezdése.

különös tekintettel arra, hogy e kísérletek eredményei adott esetben csak évtizedek múltán válnának ismertté.³² Az Országgyűlés ezen döntésével a háttérben folyó tudományos vita³³ érdemi kérdését (vagyis a GMO veszélyességének problémakörét) mintegy megkerülve, lényegében az ország gazdasági érdekére hivatkozással alakította ki álláspontját, remélve, hogy a GMO-mentes Magyarország képével a magyar mezőgazdasági termékek jobban és drágábban eladhatóvá válnak, az európai (illetve világ-) piacon.³⁴

Az Alaptörvénybe foglalt „genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaság” konkrét jogszabályi tartalma ugyanakkor még nem ismert. Így, az elkövetkező időszakban még a jogalkotóra vár a GMO-mentes mezőgazdaság fogalmi körének pontos lehatárolása. Mindazonáltal a [még hatályba sem lépett!] alaptörvénybe foglalt előírásoknak érdekes értelmezési lehetőséget kínált azon konkrét GMO-szennyezési ügy, amely a vidékfejlesztési miniszter 2011. április 27-én elrendelt – a vetőmagok fokozott GMO ellenőrzésére vonatkozó – utasítása kapcsán kapott publicitást. Az ügy lényege, hogy több ezer hektáron került termesztésre olyan szója illetve kukorica, amelynek vetőmagja GMO-t is tartalmazott, ezzel sértve a Magyarországon hatályban lévő szabályokat.³⁵ Az ügy kapcsán sor került³⁶ (többek között) a növények megsemmisítésére a fertőzött területeken, a Büntető Törvénykönyv módosításának kezdeményezésére,³⁷ a gazdálkodók kártalanítására,³⁸ a szükségesnek ítélt felelősségre vonási eljárások megindítására. A magyar kormány mindezek mellett felállított egy GMO Munkacsoportot is, amely „tevékenységének célja az Alaptörvény XX. cikke (2) bekezdése a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdaságra utaló rendelkezésének végrehajtásával összefüggő... jogszabály módosításokkal kapcsolatos megfelelő tárcaközi koordináció elősegítése”.³⁹

³² JNO 258/2011. sz. állásfoglalása (2011. április 25.) az új Alaptörvény környezetvédelmi és fenntarthatósági rendelkezéseiből eredő állami felelősségről, 7. pont.

³³ A géntechnológia ellen érvelők tanulmányainak egyik legfontosabb összefoglalója: Az elsőgenerációs géntechnológiai úton módosított növények megítélésnek magyarországi háttere (szerk.: Darvas Béla – Székács András), Budapest, a Magyar Országgyűlés Mezőgazdasági Bizottsága, 2011. A géntechnológia mellett érvelők álláspontját tükröző összefoglaló munka: Genetikailag módosított élőlények (GMO-k) a tények tükrében. Magyar Fehér Könyv (szerk.: Balázs Ervin – Dudits Dénes – Sági László), Szeged, Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület – Pannon Növény-biotechnológiai Egyesület, 2011.

³⁴ Raisz Anikó – Szilágyi János Ede: National Report of Hungary in Commission III – Scientific and practical development of rural law in the EU, in states and regions and in the WTO. XXVI European Congress and Colloquium of Agricultural Law Bucharest, 21-24 September 2011, 7. p. forrás (2011.10.02.): http://www.cedr.org/congresses/bucarest/pdf/Commission_III_Hongrie.pdf

³⁵ Különösen értékesnek tartjuk azon, az ügy kapcsán kifejtett jogértelmezést, amely szerint nemzetközi kérdéseket is felvet a GMO-szennyezés. Nevezetesen, hogy a GMO-szennyezés egy állam szuverenitása elleni támadásként, agresszióként is értelmezhető, amelyet jelen esetben nem feltétlenül egy állam, hanem akár egy multinacionális gazdasági társaság is elkövethet. Lásd Raisz Anikó: A GMO-támadás is agresszió, forrás (2011.08.13.): www.magyarhirlap.hu/velemeney/a_gmotamadas_is_agresszio_.html

³⁶ Az ügyről számos kapcsolódó hír található a következő honlapon:

www.kormany.hu/hu/videkfejlesztési-miniszterium

³⁷ 1289/2011. (VIII.22.) Korm. határozat a GMO Munkacsoport létrehozásáról, 3. pont.

³⁸ 1297/2011. (VIII.31.) Korm. határozat géntechnológiával módosított szervezettel szennyezett szaporítóanyag felhasználása miatt kárt szenvedett termelők kártalanítása forrásának biztosításáról.

³⁹ 1289/2011. Korm. határozat, 3. pont.

A magyar géntechnológiai szabályozás – e munka lezárásakor (2011. október 1.) – hatályos szabályait, amelyek ráépülnek az uniós joganyagra illetőleg kiegészíti azt, a magyar jogalkotó törvényi szinten szabályozta. A magyar zöld géntechnológiai szabályozás alapját ugyanakkor – szemben a több jogforráson nyugvó uniós szabályozási szinttel – egy egységes törvény, a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény (Gtv.) képezi. A vörös géntechnológia – vagyis az emberi gén illetve génállomány módosításának – szabályozására az egészségügyről szóló törvény⁴⁰ hivatott. Az 1998. évi XXVII. törvény jelentőségét alátámasztja, hogy Közép-Kelet-Európában elsőként fogadtunk el a géntechnológiai tevékenységet szabályozó törvényt.⁴¹ A törvény átfogó jellegű módosítására⁴² ezidáig kétszer került sor: 2002-ben⁴³ illetve 2006-ban.⁴⁴ A törvény a géntechnológiai tevékenység végzésére vonatkozó követelményrendszernek csak a kereteit fekteti le, a részletes előírásokat a törvény végrehajtására kiadott számos jogszabály tartalmazza.⁴⁵

1. A Gtv. hatálya⁴⁶ – amely egyrészt az uniós joganyag kiegészítője, más elemeiben viszont az uniós szabályozási területeket meghaladó – kiterjed: (a) a természetes szervezetek géntechnológiai módosítására; (b) a géntechnológiai módosítást végző létesítmény létrehozására; (c) a GMO-val kapcsolatos magatartásokra: zárt rendszerben történő felhasználás, kibocsátás, forgalomba hozatal, ártalmatlanítás, behozatal-kivitel-szállítás az EGT viszonylatában [az (a), (b), (c) együtt a Gtv. fogalmi rendszerében: „*géntechnológiai tevékenység*”]; (d) a GM növények és más növények egymás melletti termesztésére („*koegzisztencia*”). A Gtv. – hatálya kapcsán – további speciális rendelkezéseket tartalmaz: (a) a vadon élő vagy védett természetes szervezetekre a Gtv.-t a természetvédelmi törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni; (b) géntechnológiával nem módosíthatók a védett természetes szervezetek, ill. az egyes fajok védettsége géntechnológiai okok miatt nem változtatható meg.⁴⁷

2. A géntechnológiai tevékenység végzéséhez főszabály szerint engedély szükséges.⁴⁸ A Gtv. előbb részletezi a géntechnológiai engedélyezés általános szabályait,⁴⁹ majd sorra veszi az egyes géntechnológiai tevékenység típusok speciális enge-

⁴⁰ Egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény. A beavatkozás az emberi génállományba elnevezésű bűncselekményt, illetőleg a kapcsolódó egyéb bűncselekményeket a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény tartalmazza.

⁴¹ Olajos István: A géntechnológiai tevékenység szabályozása Magyarországon, in: Környezetjog (szerk.: Szilágyi János Ede). II. kötet. Miskolc, Novotni Kiadó, 2008, 73. o.

⁴² A törvény eredeti szövegének értelmezését lásd: Lupócz Róbert: Géntechnológia, in: Az agrárjog II. (szerk.: Fodor László – Olajos István – Prugberger Tamás), Miskolc, Bíbor Kiadó, 1999, 83-101. o.

⁴³ 2002. évi LXVII. törvény a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény, valamint az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény módosításáról.

⁴⁴ 2006. évi CVII. törvény a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény módosításáról.

⁴⁵ Ezekről lásd még Szilágyi János Ede: A géntechnológia jogi szabályozása, in: Környezetjog. Tanulmányok a környezetjogi gondolkodás köréből (szerk.: Szilágyi János Ede), Miskolc, 2010, Novotni Kiadó, 110-111. p.

⁴⁶ Gtv. 1. § (1) bek.

⁴⁷ Gtv. 1. § (1) bek.

⁴⁸ Gtv. 3. § (1) bek.

⁴⁹ Gtv. 6-8. §.

délyezési előírásait⁵⁰ (ilyen speciális géntechnológia tevékenység típusok a Gtv. hatálya kapcsán nevesített géntechnológiai tevékenységek: pl. a géntechnológiai módosítást végző létesítmény létrehozása, zárt rendszerben történő felhasználás, kibocsátás, forgalomba hozatal, ártalmatlanítás, behozatal-kivitel-szállítás, etc.).

A géntechnológia tevékenységek engedélyezési rendszerének ismertetésén túl a Gtv. részletezi a magyar koegzisztencia szabályait⁵¹ is (ennek elemzését lásd a 2001/18/EK irányelvhez kapcsoltn).

3. Az engedélyezési rendszerhez kapcsoltn a Gtv. meghatározza azon szervezetek körét, amelyek részt vesznek a (a) géntechnológia tevékenységek engedélyezésében illetve (b) a koegzisztencia engedélyeztetésében.⁵²

3.1. A géntechnológia tevékenység végzéséhez szükséges engedély kiadása előtt a több szakmai szervezet képviselőiből álló *Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság* (GEVB) véleményét kell előzetesen kikérni. Ezt követően a kérdésben az ún. 'géntechnológiai hatóság' dönt, amelynek konkrét szerve az eldöntendő kérdés jellegétől függően alakul; konkrétan, hogy (a) humán-egészségügyi/gyógyászati vagy (b) mezőgazdasági/élelmiszeripari ügyről van-e szó. Előbbi esetben az *Országos Gyógyszerészeti Intézet*,⁵³ utóbbi esetben a *vidékfejlesztési miniszter*⁵⁴ a kijelölt géntechnológiai hatóság. Az uniós hatáskörbe tartozó engedélyezési eljárásokban a „nemzeti hatósági” feladatokat szintén ezek a géntechnológiai hatóságok látják el, egyeztetve a Gtv.-ben nevesített egyéb – jelen munka keretei között nem részletezett – szervezetekkel.⁵⁵

3.2. A koegzisztencia engedélyezési eljárásban a döntési pozícióban lévő szervezetet „termesztési hatóságként” nevesítik, amely a vonatkozó kormányrendelet értelmében a *vidékfejlesztési miniszter*.⁵⁶

4. A Gtv. a géntechnológiai tevékenység speciális jellegére tekintettel számos egyéb szabályt is megállapít, amelyek közül az alábbi jogintézményeket nevesítjük.

4.1. A Gtv. taglalja az uniós jogból eredő *védzáradéki eljárás* nemzeti részlet-szabályait.⁵⁷ (A védzáradéki eljárással a 2001/18/EK irányelvhez kapcsoltn még foglalkozunk.)

4.2. A hasznosítók a tevékenységük folytatásához *géntechnológiai felügyelőt* kötelesek foglalkoztatni. A felügyelő feladata a Gtv. és a külön jogszabály előírásainak a hasznosító általi betartását ellenőrizni, és közreműködni abban, hogy a hasz-

⁵⁰ Gtv. 8/A-11/A., 13-17. §.

⁵¹ Gtv. 21/B-21/E. §.

⁵² Gtv. 4-5., 21/B-21/E. §.

⁵³ 14/2008. (IV.17.) EüM rendelet a humán-egészségügy, humán gyógyszergyártás területén, és az emberi testtel közvetlenül érintkező vegyi anyagok esetében géntechnológiai tevékenység végzését engedélyező géntechnológiai hatóság, valamint a mezőgazdaság és az élelmiszeripar területén, illetve egyéb ipari célú felhasználás esetében géntechnológiai tevékenység végzését engedélyező eljárásban közreműködő géntechnológiai szakhatóság kijelöléséről, 1. § (1) bek.

⁵⁴ 132/2004. (IV. 29.) Korm. rendelet a géntechnológiai tevékenység engedélyezési eljárási rendjéről, valamint az eljárás során az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásról, 1. § (3) bek.

⁵⁵ Gtv. 4. §.

⁵⁶ 132/2004. (IV. 29.) Korm. rendelet 1. § (4) bek.

⁵⁷ Gtv. 11/B. §.

nosítónál végzett tevékenység az emberi egészségre és a környezetre veszélytelen legyen.⁵⁸

4.3. A géntechnológiai tevékenységből származó *balesetek* elkerülése érdekében a hasznosító köteles a külön jogszabályban előírtak szerint tervet készíteni. Baleset bekövetkezésekor a hasznosító köteles az illetékes géntechnológiai, valamint az ellenőrzésre jogosult hatóságot haladéktalanul értesíteni, és a külön jogszabály szerinti adatokat megadni.⁵⁹

4.4. A géntechnológia tevékenységek veszélyeire tekintettel a jogalkotó fontosnak ítélte a géntechnológiai tevékenységek és GMO-k *nyomonkövethetőségének* biztosítását. Erre tekintettel komoly adatközlési és nyilvántartási kötelezettséget telepített az ilyen tevékenységet folytató személyekre⁶⁰ illetve az ezeket felügyelő hatóságokra.⁶¹

4.5. A Gtv. meghatározza a *géntechnológiai tevékenységből eredő kárért való felelősség* szabályait is. E szerint a géntechnológiai tevékenység fokozott veszéllyel járhat, ezért az abból eredő károkért való felelősségre a Polgári Törvénykönyv veszélyes üzem működéseéből eredő károkra vonatkozó rendelkezései az irányadóak.⁶²

A következőkben elsőként megvizsgáljuk a horizontális szabályok közül a GM termékek forgalomba hozatalára vonatkozó előírásokat (ezek pl. vetőmagokra, szaporítóanyagokra terjednek ki), majd a szektorális előírások közül az élelmiszerekre vonatkozó rendelkezéseket taglaljuk. A két szabályozás között az egyik legfontosabb különbség, hogy míg a GM termékek forgalomba hozatalára vonatkozó horizontális szabályok alapján a GM termékek engedélyezése alapvetően tagállami szinten történik (és onnan csak meghatározott esetben kerülhet uniós szintre), addig a GM élelmiszerek engedélyezése lényegében uniós kérdés. Mindazonáltal a két eljárás sokban hasonlít egymásra.⁶³

3. A GM termékek szándékos kibocsátása, ill. forgalomba hozatalára vonatkozó általános rendelkezések az EU-ban és Magyarországon

1. A jelen részben ismertetésre kerülő 2001/18/EK irányelv szabályait – főszabály szerint – nem kell alkalmazni a GMO-gyógyszerekre illetve az élelmiszerekre és takarmányokra, amelyekre külön uniós előírások vonatkoznak (az élelmiszerekre vonatkozó speciális előírások ismertetését lásd később, az 1829/2003/EK tanácsi rendelet taglalásánál).

⁵⁸ Gtv. 18. §.

⁵⁹ Gtv. 21/A. §.

⁶⁰ Lásd többek között a Gtv. 21/E. §-át.

⁶¹ Lásd többek között a Gtv. 21. §-át.

⁶² Gtv. 27-28. §.

⁶³ Az uniós szabályozásról lásd még Schweizer, Rainer J. – Calame, Thierry J.: Az Európai Közösség géntechnika-joga, Magyar Jog, 44 (1997) 7, 432-436. o.; a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról lásd Tattay Levente: A biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44 EK irányelv, Magyar Jog, 52 (2005) 5, 285-295. o. ill. Tattay: A génebézészet, és a 98/44 EK irányelv, Külgazdaság, 49 (2005) 3, 17-31. o., Tattay: A génebézészet, és a 98/44 EK irányelv – II. rész, Külgazdaság, 49 (2005) 4, 33-41. o.

A 2001/18/EK értelmében mielőtt valamely személy egy GMO környezetbe történő szándékos kibocsátását, illetve terméként vagy termékekben megjelenő GMO forgalomba hozatalát megkezdene – amennyiben a termék tervezett felhasználása magában foglalja annak környezetbe történő szándékos kibocsátását –, bejelentést kell benyújtania az illetékes nemzeti hatósághoz. Az alábbiakban elsődlegesen a GMO forgalomba hozatalára koncentrálva ismertetjük az engedélyezési eljárást (tekintettel arra, hogy a forgalomba hozatalra vonatkozó szabályok némileg bonyolultabbak, mint a forgalomba hozataltól eltérő célból történő szándékos kibocsátás szabályai⁶⁴). Mielőtt azonban ennek az ismertetésnek nekikezdenénk, érdemes felhívni a figyelmet egy fontos kritikai megjegyzésre.

A magyar jövő nemzedékek országgyűlési biztosa (JNO) 2008-2009-as beszámolójában maga is foglalkozott az uniós előírásokkal, és azok kapcsán több ponton is aggályait fejezte ki. Legfőképpen azt sérelmezte, hogy a „szabályozás a génmódosított szervezetek köztermesztésbe vonásának engedélyezését belső piaci kérdésként kezeli, és így az áruk szabad áramlásának elvét alkalmazza, ami teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy a GMO-k nem átlagos termékek, hanem a természetbe való kiengedésüknek visszafordíthatatlan és veszélyes következményei lehetnek. Azt is figyelmen kívül hagyja, hogy a köztermesztésbe vonás hatásai nagyban függenek a különböző befogadó környezetektől.”⁶⁵ (A magyar országgyűlési biztos további észrevételeit lásd alább az eljárás egyes elemeinek ismertetésénél.)⁶⁶

1.1. Az engedélyezési eljárás első lépéseként egy bejelentést⁶⁷ kell tenni, a teljes környezeti kockázatértékelés és az irányelv által részletezett egyéb információk kíséretében,⁶⁸ azon tagállam illetékes hatóságához, amelyben az adott GMO-t első alkalommal kívánják forgalomba hozni.

A magyar jövő nemzedékek országgyűlési biztosa beszámolójában problémásnak értékelte az uniós előírások ezen, kockázatértékelésre vonatkozó rendelkezéseit. Megítélése szerint ezek azért mutatnak komoly hiányosságokat, „mivel a kérelmező végzi el a kockázatértékelést, és a vizsgálatnak nincs kötelező külső ellenőrzése, valamint szellemi tulajdonjogi kérdésekre hivatkozva az alapadatok nagy része a tagállamok számára hozzáférhetetlen, lehetetlen az átláthatóság, függetlenség biztosítása. A jelenlegi szabályozás nem biztosítja, hogy a kockázatértékelés független szakértők által ellenőrizhető legyen.”⁶⁹

⁶⁴ 2001/18/EK irányelv 5-11. cikk.

⁶⁵ A jövő nemzedékek országgyűlési biztósának beszámolója 2008-2009. 145. o. Forrás (letöltés ideje: 2010.08.10.): http://beszamolo.jno.hu/pdf/JNO_beszamolo_2008-2009.pdf

⁶⁶ Az engedélyezési rendszerrel kapcsolatos további, értékes kritikákat fogalmaz meg Zsirus László: A mezőgazdasági géntechnológia jogi szabályozása a géntechnológia szemszögéből, in: Diáktudomány. A Miskolci Egyetem tudományos diákköri munkáiból (szerk.: Dobróka Mihály – Gyulai Ákos – Dabasi Halász Zsuzsanna.), Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2010, 162-167. o.

⁶⁷ 2001/18/EK irányelv 13. cikk (forgalomba hozatal).

⁶⁸ Az engedélyezés együtt jár az egészségügyi és környezeti kockázatok felméréseivel, amelynek fel kell tárnia a GMO lehetséges, közvetlen vagy közvetett, azonnali vagy későbbi negatív hatásait, miközben figyelembe veszi a kumulatív és hosszú távú hatásait az emberi egészségre és a környezetre. A további információ magában foglalja a GMO részletes információit, nyilvános feltételeit, kölcsönhatását a környezetre, monitoringját, hulladék és vészforgatókönyvet, címkézést és a csomagolási előírásokat.

⁶⁹ A jövő nemzedékek országgyűlési biztósának beszámolója 2008-2009. i.m. 145. o. A GMO-kkal kapcsolatos információkhoz való hozzáférés kapcsán lásd még a C-552/07. sz., Commune de Sausheim

1.2. A hatóságnak – miközben értesíti az Európai Bizottságot és a többi tagállam illetékes hatóságait – kötelező kiadnia döntését 90 napon belül arról, hogy vajon a GMO forgalomba hozható-e, mindezt azt követően, hogy lefolytatott egy vizsgálatot a lehetséges káros hatásokról az emberi egészségre és a környezetre.⁷⁰ Mindeközben a többi tagállam illetékes hatóságai és a Bizottság további információkat kérhetnek, megjegyzéseket tehetnek, illetve indokolt kifogást terjeszhetnek elő a bejelentett döntéshez. Ezt követően lényegében három főbb kimenetele lehet az eljárásnak. (a) A bejelentéssel érintett illetékes hatóság elutasító döntése magával vonja az eljárás lezárását. (b) Amennyiben az Unió és a tagállamok részéről nem merült fel vagy nem maradt fenn ellenvetés a bejelentésre vonatkozóan, a bejelentéssel érintett illetékes hatóság megadja legfeljebb 10 évre szóló hozzájárulását ahhoz, hogy a terméket forgalomba hozzák az Unión belül (erről értesíti a bejelentőt, az Európai Bizottságot és a többi tagállam illetékes hatóságait).⁷¹ (c) Egyébként, ha az Európai Bizottság vagy a többi tagállam kifogást emelnek,⁷² a kérdés uniós szinten történő rendezésére – a korábbi `szabályozási bizottsági` eljárást⁷³ felváltó – vonatkozó eljárás (megítélésünk szerint – főszabályként – `vizsgálóbizottsági eljárás`) lefolytatására kerül sor.⁷⁴ Ennek szabályai alapján, alapesetben – adott vizsgálóbizottság, és az esetenként előforduló fellebbviteli bizottság véleményének függvényében – az Európai Bizottság dönt a kérdésben.⁷⁵ Ha a végső döntés pozitív, a tagállam, amelyben a bejelentést előterjesztették, értesíti a kérelmezőt, a Bizottságot és a többi tagállamot.⁷⁶

A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa a korábbi szabályozási bizottsági eljárás kapcsán fejtette ki véleményét, amelyben aggályosnak ítélte a döntéshozatali eljárást magát is. Alapvető problémának tartotta ugyanis azt, hogy „a köztermesztésbe vonási kérelmeket ún. komitológiai eljárás keretében, vagy ha ott nem sikerül, a tagállamoknak a Környezetvédelmi Tanácsban minősített többséggel kell elvetniük vagy elfogadniuk. Ha nincs meg a minősített többség, akkor a döntési jog visszazár az Európai Bizottságra, mely minden esetben a géntechnológia támogatása mellett dönt.”⁷⁷ Megítélésünk szerint a JNO aggodalmai jelen szabályozás során is megfogalmazhatók, ugyanakkor arra is ki kell térnünk, hogy az Európai Bi-

kontra Pierre Azelvandre ügyben 2009. február 17-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-987. o.) 45., 47-49., 51., 55. pontját.

⁷⁰ 2001/18/EK irányelv 14. cikk.

⁷¹ 2001/18/EK irányelv 15. cikk.

⁷² 2001/18/EK irányelv 18. cikk.

⁷³ Lásd – az időközben hatályon kívül helyezett – a Bizottságra ruházott végrehajtási hatáskörök gyakorlására vonatkozó eljárások megállapításáról szóló 1999/468/EK tanácsi határozat (1999. június 28.) 5. cikkét (HL L 184., 1999.7.17., 23-26. o.).

⁷⁴ Lásd az Európai Parlament és a Tanács a Bizottság végrehajtási hatásköreinek gyakorlására vonatkozó tagállami ellenőrzési mechanizmusok szabályainak és általános elveinek megállapításáról szóló 182/2011/EU rendeletét (1999. június 28.) (HL L 055., 2011.2.28., 13-18. o.); az eljárás konkrét meghatározása kapcsán lásd a rendelet 5. cikkét, valamint az átmeneti szabályozás előírásai közül a 13. cikk (1) bekezdés c) pontját.

⁷⁵ Lásd különösen a 182/2011/EU rendelet 5., 6. cikkét. A megállapítás során jelen munkában nem részleteztük a 7., 8. és 11. cikkekben foglalt eltérési lehetőségek és a GMO engedélyezés kapcsolatát.

⁷⁶ Az Európai Unióban engedélyezett GMO-k listáját lásd (2010. augusztus 15.):

http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm.

⁷⁷ A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa beszámolója 2008-2009. i.m. 144-145. o.

zottság hozzáállása változni látszik; ezt támasztja alá a Bizottság 2010-es ajánlása⁷⁸ az együtt-termeszthetőség kérdéskörében (lásd alább), illetve a Bizottság azon irányelv-módosítási javaslata,⁷⁹ amelynek lényege egy ún. `kivülmaradási záradék` a tagállamok számára. Így a GMO-kra vonatkozó uniós jogi keret egyértelmű jogi alapot biztosíthat a tagállamoknak ahhoz, hogy „egyedi körülményeiket figyelembe véve egész területükön vagy egyes övezeteikben korlátozzák vagy megtiltsák az engedélyezett GMO-k összességének vagy bizonyos fajtáinak termesztését. E módosítás értelmében a 2001/18/EK irányelv egy új cikkel (a 26b. cikkel) egészülne ki. Ez a cikk minden olyan GMO-ra érvényes lenne, amelynek az EU területén történő termesztését a 2001/18/EK irányelv, illetve az 1829/2003/EK rendelet engedélyezi.”⁸⁰

1.3. Habár a terméket forgalomba lehetne hozni az egész EU-ban, az ún. „védzáradék” lehetővé teszi egy tagállamnak, hogy olyan átmeneti intézkedéshez folyamodjon, amelyben megtiltja a GMO értékesítését a saját területén.⁸¹ Az erre vonatkozó szabályok alapján, ha egy tagállam, a hozzájárulás megadása óta ismertté vált – a környezeti kockázatértékelés vagy ismételt felmérés révén – új tudományos ismeretek alapján, avagy új információk következtében elégséges indokkal rendelkezik annak feltételezésére, hogy egy szabályosan bejelentett, termékként vagy termékekben megjelenő GMO az emberi egészségre vagy a környezetre kockázatot jelent, az illető tagállam korlátozhatja vagy megtilthatja saját területén a termékként vagy termékekben megjelenő GMO felhasználását és/vagy árusítását. A tagállam gondoskodik arról, hogy súlyos kockázat esetén biztonsági intézkedéseket – például a forgalomba hozatal felfüggesztését vagy megszüntetését – alkalmazzanak, beleértve a nyilvánosság tájékoztatását. Ilyen esetben a tagállamnak azonnal értesítenie kell a Bizottságot és a többi tagállamot ezen intézkedésekről, és meg kell indokolnia azokat, mellékelve a környezeti kockázatértékelés felülvizsgálatát, és adott esetben azt az új információt, amelyre határozatát alapozta. A tagállamok által átadott információ kézhezvételétől számított 60 napon belül döntést kell hozni a tagállami intézkedésről a – fentebb már említett, 2011. március 1-jétől hatályos – vizsgálóbizottsági eljárásnak megfelelően.⁸² Jelenleg hat állam alkalmazza védzáradéki szabályokat a GMO-k ellen; ezek:⁸³ Ausztria, Franciaország, Görögország, Luxemburg, Magyarország, Németország.⁸⁴ Érdekességképpen je-

⁷⁸ 722/2010. sz. bizottsági ajánlás (2010. július 13.) a GMO-knak a hagyományos és biogazdálkodással termesztett növények közötti nem szándékos előfordulásának elkerülésére szolgáló nemzeti együtt-termesztési intézkedések kidolgozására vonatkozó iránymutatásokról.

⁷⁹ Európai Bizottság: Közlemény a tagállamokra a géntechnológiával módosított növények termesztése terén ráruházott döntésszabadságról. COM(2010) 380, Brüsszel, 2010.07.13., 6-7. o.

⁸⁰ COM(2010) 380, 7. o.

⁸¹ 2001/18/EK irányelv 23. cikk.

⁸² Korábban pl. Ausztria, Franciaország, Németország, Görögország és Luxemburg is alkalmazott úgy védzáradékokat, hogy az összes esetben a Tudományos Bizottság a tilalom jogtalan voltára tekintettel zárta le az eljárást. McMahon: i.m. 320. o.

⁸³ Forrás (2011. október 3.): http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/gmo_ban_cultivation_en.htm

⁸⁴ A MON 810 kukoricát Ausztria, Magyarország és Luxemburg a 2001/18/EK irányelv 23. cikke alapján, Görögország a 2001/18/EK irányelv 23. cikke és a 2002/53/EK irányelv 18. cikke alapján, Franciaország és Németország pedig a 2001/18/EK irányelv 23. cikke és az 1829/2003/EK rendelet 34. cikke alapján tiltotta be. A T 25 kukoricát Ausztria a 2001/18/EK irányelv 23. cikke alapján tiltotta be. Az

gyezzük meg, hogy volt egy olyan tagállam (Lengyelország), amely a védintézkedéstől eltérő, más jogi alapon – konkrétan a géntechnológiával módosított vetőmagok általános betiltása⁸⁵ révén – kívánta korlátozni a GMO-k termesztését; sikertelenül. 2010-ig a Tanács – a jelenleg hatályos vizsgálóbizottsági eljárást megelőző, szabályozási bizottsági eljárás alapján – mindösszesen 4 esetben utasította el minősített többséggel a Bizottság összes arra irányuló javaslatát, hogy a GMO-k termesztésére vonatkozó nemzeti védintézkedéseket hatályon kívül helyezték;⁸⁶ ebből Magyarország két esetben, a MON 810 ügyben volt érintett.

A magyar védzáradéki ügyek közül – jelentőségénél fogva – kiemelkedik a „MON 810” kukoricafajtákhoz kapcsolódó. A MON 810 kukoricafajták 2004 szeptemberében kerültek fel a Közösségi Fajtajegyzékre, amely fajták vetőmagjának Magyarország területén történő bármilyen felhasználásra, valamint az országba történő behozatalára 2005. január 20. óta tilalom áll fent a védzáradék szabályai alapján.⁸⁷ A védzáradék indoka lényegében az volt, hogy a „Pannon biogeográfiai régió” speciális ökoszisztémájára a MON 810 kukoricafajták hatásait nem vizsgálták,⁸⁸ továbbá hogy meghatározott adatok alapján a természetes növények pusztulnak az adott fajtától.⁸⁹ Az ügyben egyébiránt – eltérve a korábban hatályos, szabályozási bizottsági szabályoktól – a 60 napos határidőt többszörösen meghaladva született csak döntés a Tanácsban, ahol is – előre nem látható módon – minősített többséggel a magyar moratórium mellett foglaltak állást a tagállamok környezetvédelmi miniszterei (a magyar érdekek ellen egyébként Anglia, Hollandia, Svédország és Finnország szavazott, Románia pedig a beígért támogatás helyett tartózkodott).⁹⁰ A védzáradéki eljárás szabályai által nyújtott lehetőségeire tekintettel az Európai Bizottság 2009-ben ismételt javasolta a magyar védzáradék eltörlését, ám az Európai Környezetvédelmi Tanács minősített döntéssel kiállt a magyar moratórium fenntartása mellett.⁹¹

A MON 810 kukorica ügye többek között azért is bír nagy jelentőséggel, mivel ennek kapcsán a magyar jogalkotó – attól tartva, hogy az EU feloldja a védzáradékunkat – nekilátott a magyar *koegzisztencia* szabályok megalkotásának

---

Amflora burgonyát Ausztria, Magyarország és Luxemburg a 2001/18/EK irányelv 23. cikke alapján tiltotta be.

⁸⁵ Lengyelország szintén fogadott el olyan törvényt, amely a géntechnológiával módosított vetőmagok forgalmazását általános jelleggel tiltja, ez azonban nem az uniós jogszabályok által meghatározott védzáradékokon alapult. Ítéletében az Európai Bíróság ezt a törvényt az európai uniós joggal ellentétesnek minősítette, és úgy ítélte, hogy Lengyelország nem teljesítette kötelezettségeit; C-165/08. sz., EK Bizottság kontra Lengyelország ügyben 2009. július 16-i ítélet.

⁸⁶ COM(2010) 380, 2-3. o.

⁸⁷ Bézi-Farkas Barbara – Jasinka Anita: A géntechnológiai tevékenység szabályozása, in: Agrárjog (szerk.: Csák Csilla.), Miskolc, Novotni Kiadó, 2006, 490-491., 494. o.

⁸⁸ Forrás (letöltés ideje: 2008. október 10.): <http://www.fvm.hu/main.php?folderID=1931&articleID=6173&ctag=articlelist&iid=1>

⁸⁹ Lásd még az 53/2006. országgyűlési határozatot.

⁹⁰ Forrás (letöltés ideje: 2008. október 10.): <http://www.fvm.hu/main.php?folderID=1931&articleID=10151&ctag=articlelist&iid=1>

⁹¹ Forrás (letöltés ideje: 2010. augusztus 15.): <http://www.vvm.gov.hu/main.php?folderID=1407&articleID=13827&ctag=articlelist&iid=1>

az akkor hatályban lévő uniós ajánlás⁹² alapján.⁹³ E szabályok hivatottak ugyanis rendezni a GMO-k és a hagyományos módon, valamint ökológiai gazdálkodással termesztett növények egymás melletti termesztésének körülményeit, lényegében azon célból, hogy a GM- és nem GM-növények genetikai anyagának véletlenszerű keveredését megakadályozzák. Mivel az ezzel kapcsolatos szabályok nagyban érintik az Unión belül az áruk szabad áramlását, ezért az ezzel kapcsolatos jogszabály tervezetet előzetesen meg kellett küldeni⁹⁴ az Európai Bizottságnak (amely egyébiránt számos észrevételt is tett).⁹⁵

Időközben Magyarország más ügyben is védzáradáki eljárást kezdeményezett. Ez az „*Amflora-burgonya*”, amelyben a keményítő amilopektin-tartalmának növelésére került sor géntechnológiai eljárás segítségével. A védzáradáki eljárás⁹⁶ megindítása során a (jelenlegi elnevezése alapján) Vidékfejlesztési Minisztérium, mint géntechnológiai hatóság, a vonatkozó uniós jogszabályra (2001/18/EK irányelv) hivatkozáson túl utal azon országgyűlési határozatra⁹⁷ is, amelyben a magyar parlament állást foglalt amellett, hogy az ország GMO-mentességének fenntartása növekvő piaci versenyelőnyt jelent Magyarország számára, továbbá jelentősen javítja környezet- és élelmiszer-biztonságunkat. Megítélésünk szerint az országgyűlési határozat jelentőségét az adja, hogy a magyar döntéshozó, más viszonylag korán felismerte a GMO-mentességben rejlő gazdasági lehetőségeket.

1.4. A 2001/18/EK irányelv lehetőséget teremt a tagállamok számára, hogy megfelelő intézkedéseket tegyenek a GMO-k nem szándékos előfordulásának elkerülésére egyéb termékekben. Lényegében erre az előírásra⁹⁸ hivatkozással került sor az egyes tagállamokban a GMO-k és a hagyományos illetve biogazdálkodással termesztett növények *együtt-termesztési (koegzisztencia) szabályainak* megalkotására. Ezen a ponton fontosnak tartjuk hangsúlyozni: „a koegzisztencia szabályok nem arra hivatottak, hogy megelőzzék a környezeti és egészségügyi kockázatokat, mert ezek az uniós engedélyezési eljárás során biztosítottak.”⁹⁹ A koegzisztencia szabályok elsődleges célja sokkal inkább az, hogy a termelők eldönthessék, hogy

⁹² A Bizottság 2003. július 23-ai 2003/556/EK ajánlása a géntechnológiával módosított növények és a hagyományos módon, valamint az ökológiai gazdálkodással termesztett növények egymás melletti termesztéséről (HL L 189., 2003.7.29., 36-47. o.).

⁹³ A koegzisztenciáról lásd Tanka Endre: Adalékok a génmódosított növények hazai köztermeszthetőségéhez, *Gazdaság és Jog*, 15 (2007) 3, 20-26. o.; a géntechnológia szabályozásának egyéb kérdéseiről a szerzőtől lásd Tanka: Génügy, élelmiszerbiztonság, alkotmányos jogvédelem. *Gazdaság és Jog*, 13 (2005) 9, 20-26. o.; Tanka: Alkotmányos bástya a génhadjárat ellen. *A falu*, 20 (2005) 1, 37-49. o.

⁹⁴ Az eljárás jogszabályi alapjáról lásd még az áruk és egyes szolgáltatások szabad áramlásának biztosításával összefüggésben egyes európai uniós jogi aktusokban előírt bejelentési, értesítési, tájékoztatósi és jelentéstételi kötelezettségek teljesítéséről szóló 102/2009. (V.11.) Kormányrendeletet.

⁹⁵ Bézi-Farkas – Jasinka: i.m. 494-495. o.

⁹⁶ Lásd: Közlemény a géntechnológiával módosított burgonyatermékkel (*Solanum tuberosum* L. EH92-527-1 vonal) kapcsolatos védzáradáki eljárás megindításáról. Forrás (2010. április 12.): <http://www.fvm.hu/main.php?folder ID=874&articleID=15713&ctag=articlelist&iid=1>

⁹⁷ A géntechnológiai tevékenységgel, annak mezőgazdasági és élelmiszer-előállítási alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről és az ezeket érintő magyar stratégiáról szóló 53/2006. (XI. 29.) Ogy. határozat.

⁹⁸ 2001/18/EK irányelv 26a. cikk.

⁹⁹ Chiaraboli, Alessandro: Some aspect of the coexistence's regulation in the European Union and in Italy, *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 5 (2010) 9, 15. o.

milyen módon kívánják termékeiket előállítani: biogazdálkodás, hagyományos gazdálkodás, vagy GMO-kat felhasználó gazdálkodás keretében. A koegzisztencia szabályozás lényegében az első két gazdálkodási típust óvja annak érdekében, hogy a termelők szabad akaratuk ellenében ne váljanak GMO termelőkkel.

Annak érdekében, hogy a tagállamok koegzisztencia szabályozását koordinálja, a Bizottság 2003-ban kiadta (fentebb már hivatkozott) ajánlását, amelyet aztán 2010-ben újabb ajánlással¹⁰⁰ váltott fel. Ez az újabb ajánlás immáron elismeri azt, hogy „néhány esetben – a gazdasági feltételektől és természeti adottságoktól függően – szükséges lehet a GMO-termesztés nagy területekről történő kizárása.”¹⁰¹ Az ajánlás más előírásaival is igyekszik tovább erősíteni a tagállamok szabadságát a koegzisztencia szabályok meghatározásánál.

A magyar jogalkotó – a fentebb már hivatkozott országgyűlési határozatnak¹⁰² megfelelően – lényegében olyan koegzisztencia szabályokat fogadott el, amelyek nagyon megnehezítik (lényegében ellehetetlenítik) a GMO-k magyarországi termesztését. A szabályozás részleteit¹⁰³ nem elemezve,¹⁰⁴ jelen részben csak arra utalunk, hogy a GM növények és a hagyományos módon, valamint az ökológiai gazdálkodással termesztett növények keveredésének megelőzése érdekében a GM növények termesztésére kizárólag a termesztési hatóság jogerős termesztési engedélyének birtokában kerülhet sor.

A termesztési engedélyben és a jogszabályokban foglaltak betartását a külön jogszabályban meghatározott hatóság *ellenőrzi*.¹⁰⁵ Amennyiben az ellenőrzés során megállapítást nyer, hogy a jogszabályban¹⁰⁶ meghatározott (min. 400 méteres) pufferzónán belüli földtulajdonos, illetve földhasználó nem tartja be az engedélyező határozatban a részére megállapított – a nyilatkozatában foglaltak betartására vonatkozó – kötelezettséget, a termesztési hatóság kötelezi a pufferzónán belül található, a GM növényvel ivarilag kompatibilis növények megsemmisítésére.

Az egymás melletti termesztés során okozott károkért való *felelősségre* (a) főszabályként a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) veszélyes üzemre vonatkozó előírásai¹⁰⁷ az irányadók; (b) ha azonban a károsult a GM növények termesztéséhez az írásos

¹⁰⁰ A Bizottság 2010. július 13-ai 722/2010. sz. ajánlása a GMO-knak a hagyományos és biogazdálkodással termesztett növények közötti nem szándékos előfordulásának elkerülésére szolgáló nemzeti együtt-termesztési intézkedések kidolgozására vonatkozó iránymutatásokról (HL C 200., 2010.7.22., 1-5. o.).

¹⁰¹ A Bizottság 2010. július 13-ai 722/2010. sz. ajánlás indoklásának (5) pontja. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni azt: e lehetőségnek azon kell alapulnia, hogy a tagállamok bizonyítékkal szolgáljanak arra nézve, hogy e területek esetében más intézkedések nem elegendőek a GMO-k hagyományos vagy biogazdálkodással termesztett növények közötti nem szándékos előfordulásának elkerülésére. Ezen túlmenően a korlátozó intézkedéseknek a célkitűzéssel (azaz a hagyományos- vagy biogazdálkodással foglalkozó mezőgazdasági termelők sajátos szükségleteinek védelmével) arányosaknak kell lenniük.

¹⁰² 53/2006. (XI. 29.) Ogy. határozat.

¹⁰³ Gtv. 21/B-21/C. §.

¹⁰⁴ Ezekről részletesebben lásd Szilágyi: A géntechnológia jogi szabályozása 121-122. p.

¹⁰⁵ Gtv. 21/D. §.

¹⁰⁶ Lásd a géntechnológiával módosított, a hagyományos, valamint az ökológiai gazdálkodással termesztett növények egymás mellett folytatott termesztéséről szóló 86/2006. (XII. 23.) FVM rendelet 4. §-át és 2. számú mellékletét.

¹⁰⁷ Ptk. 345-346. §.

hozzájárulását megadta, az egymás melletti termesztés során okozott károkért való felelősségre a Ptk. általános szabályait¹⁰⁸ kell alkalmazni.¹⁰⁹

1.5. A 2001/18/EK irányelv vonatkozó szabályai¹¹⁰ értelmében egy termékként illetve termékekben megjelenő GMO forgalomba hozatalának alapvető követelménye a megfelelő információkkal ellátott csomagolás. „A címkézésnek világosan jelölnie kell a GMO jelenlétét. Az `E termék géntechnológiával módosított szervezeteket tartalmazó szavakat fel kell tüntetni vagy a címkén, vagy a GMO(k)ból álló terméket vagy az ilyen szervezeteket részben tartalmazó egyéb termékeket kísérő dokumentumban.”¹¹¹ Ezen szabály alól azonban léteznek kivételek. Így például, ezen szabály „nem vonatkozik az engedélyezett GMO-k azon nyomaira, amelyek aránya 0,9 %, vagy alacsonyabb küszöbértéket nem meghaladó érték, feltéve hogy e nyomok véletlenek vagy technikailag elkerülhetetlenek.”¹¹² Maga a Bizottság is elismeri ugyanakkor azt, hogy a biogazdálkodással és (egyes esetekben) hagyományosan termesztett növények termesztőit nem csak a 0,9 %-os küszöbérték meghaladásakor fenyegeti bevételkiesés. A Bizottság új, 2010-es ajánlása ezért biztosít lehetőséget a tagállamoknak arra, hogy a GMO-k termesztését területük nagyobb övezeteiben korlátozzák, hogy elkerülhető legyen a GMO-k hagyományos vagy biogazdálkodással termesztett növények közötti nem szándékos előfordulása (GMO-mentes területek). Ez a lehetőség viszont csak akkor állhatna fenn, ha a tagállamok igazolják, hogy ezekben az övezetekben más intézkedésekkel nem akadályozható meg a GMO-k hagyományos vagy biogazdálkodással termesztett növények közötti nem szándékos előfordulása.¹¹³ Ezen értelmezésnek – megítélésünk szerint – külön jelentősége lehet a magyar Alaptörvény GMO-mentes mezőgazdaságról rendelkező előírásaival kapcsolatos részletszabályok megalkotásánál.

2. Az uniós joganyag elemzését követően térünk vissza a WTO kapcsolódó vitarendezési eljárására, az *EK-Biotech* ügyre.¹¹⁴

Az USA, Kanada és Argentína a 90/220/EGK irányelvre (az azt felváltó 2001/18/EK irányelvre) és 258/97/EK rendeletre¹¹⁵ vonatkozó WTO panasz az Unió és tagállamok intézkedéseinek három típusát helyezi középpontjába: (a) a GM termékek jóváhagyására felállított állítólagos moratóriumot; (b) olyan különböző termék-specifikus uniós intézkedéseket, amelyek GM termékek engedélyezésével állnak összefüggésben; és (c) a következő hat tagállam által előírt termék-specifikus tilalmakat: Ausztria, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszor-

¹⁰⁸ Ptk. 339-342., 344. §.

¹⁰⁹ Más EU tagállamok felelősségi szabályozásáról lásd Komári Ágnes: A koegzisztencia kérdése az Európai Unióban, különös tekintettel a GM-növénykultúrák termesztésével okozott károkért való felelősség szabályozására, in: *Reformator iuris cooperandi* (szerk.: Bobvos Pál), Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, 2009, 293-297. o.

¹¹⁰ 2001/18/EK irányelv 19. cikk, 21. cikk, 26. cikk, IV. melléklet.

¹¹¹ 2001/18/EK irányelv 19. cikk (3) bek. e) pont.

¹¹² 2001/18/EK irányelv 21. cikk (3) bek.

¹¹³ COM(2010) 380, 5. o.

¹¹⁴ WT/DS291/R, WT/DS292/R, WT/DS293/R.

¹¹⁵ 258/97/EK parlamenti és tanácsi rendelet (1997. január 27.) az új élelmiszerekről és az új élelmiszer-összetevőkről.

szág, és Luxembourg.¹¹⁶ A Panel lényegében mindhárom kérdéskörben elmarasztalta az EK és tagállamai szabályozását illetve gyakorlatát. Terjedelmi korlátokra tekintettel jelen részben a jelentőségénél fogva kiemelkedő első kérdéskörre térünk csak ki.¹¹⁷

Az említett moratóriummal kapcsolatos ügyben, a Panel arra a következtetésre jutott, hogy a de facto moratórium 1998 októbere és 2003 augusztusa között létezett.¹¹⁸ Azon tény ellenére, hogy a moratórium megszűnt a Panel felállítását követően, ez nem fosztotta meg a Panelt azon kompetenciájától, hogy a moratórium WTO-nak való megfeleléséről döntsön. A három panaszos keresetére – amely szerint az új GM termékek engedélyezésére vonatkozó általános de facto moratórium alkalmazásával az Unió szabályozása összeegyeztethetetlen az SPS Egyezmény 5.1 cikkével¹¹⁹ – adott válaszában, a Panel arra a következtetésre jutott az EK-Biotech ügyben, hogy mivel a moratórium nem annak érdekében alkalmazott intézkedés volt, hogy elérjék az Unió helyes védelmi szintjét, az *nem tekinthető SPS intézkedésnek* az 5.1 cikk értelmében. A Panel visszautasította a moratórium olyan értelmezését, amely szerint az egy hatékony piaci tilalom minden, az engedélyezés tárgyát képező GM termékre. Hasonló következtetést vontak le az 5.5 és 5.6 cikkekre tekintettel.¹²⁰

4. A GM élelmiszerekre vonatkozó speciális előírások az EU-ban

Az GM élelmiszerekre és takarmányokra vonatkozó uniós rendelet megalkotásakor főbb vonalait tekintve a 2001/18/EK irányelvre és az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről szóló rendeletre¹²¹ voltak figyelemmel.

A vonatkozó 1829/2003/EK rendelet tárgyi hatálya az élelmiszerekre és a takarmányokra egyaránt kiterjed; azonban nem terjed ki bizonyos GMO segédanyagokra és GMO állatokból származó mezőgazdasági termékekre (pl. tej).¹²² A következőkben a GM élelmiszerekre vonatkozó legfontosabb előírásokat összegezzük.

Az első lépés az új élelmiszerek engedélyezésének eljárásában a kérelem benyújtása¹²³ azon tagállam illetékes nemzeti hatóságához, ahol a terméket először forgalomba hozzák; a kérelem másolatát meg kell küldeni az Európai Élelmiszerbiz-

¹¹⁶ McMahon: i.m. 322. o.

¹¹⁷ A többi kérdéskör vonatkozásában lásd Szilágyi: WTO-jog és környezetvédelem 509-511. o.

¹¹⁸ A moratórium háttéréről lásd Pánovics Attila: Szakítópróba előtt Európa GMO ügyben? forrás (letöltés ideje: 2011.09.17.):

http://emla.hu/aa2.10.0/img_upload/777ad89538966d33b9d5fb7d0e49b91c/Panovics_Attila.pdf

¹¹⁹ „A Tagok biztosítják, hogy állat- vagy növényegészségügyi intézkedéseiket emberi, állati vagy növényi élet vagy egészség kockázatainak a körülményeknek megfelelő becslésére alapozzák, számításba véve az illetékes nemzetközi szervezetek által kifejlesztett kockázatbecslési technikákat” (SPS Egyezmény 5.1 cikk).

¹²⁰ McMahon: i.m. 323. o.

¹²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2002. január 28-ai 178/2002/EK rendelete az élelmiszerjog általános elveiről és követelményeiről, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság létrehozásáról és az élelmiszerbiztonságra vonatkozó eljárások megállapításáról (HL L 31., 2002.2.1., 1-24. o.).

¹²² Bézi-Farkas: i.m.

¹²³ 1829/2003/EK rendelet 5. cikk.

tonsági Hivatalnak (EFSA). A kérelemnek tartalmaznia kell azon bizonyítékot,¹²⁴ amely bemutatja, hogy (a) az élelmiszer nem jelent veszélyt az emberi egészségre, állati egészségre, vagy a környezetre, (b) nem vezeti félre a fogyasztókat, és (c) nem lehet elfogyasztása táplálkozási szempontból hátrányosabb a fogyasztóra a helyettesíteni kívánt élelmiszertől.¹²⁵

Az EFSA tájékoztatja a kérelemről a tagországokat, az Európai Bizottságot és a nyilvánosságot. Ezt követően – hat hónapon belül – az EFSA véleményezi a kérelmet¹²⁶ (a tagállamok illetékes hatóságainak mindeközben három hónapja van a véleményük ismertetésére).¹²⁷ Az EFSA véleményét megküldi az Európai Bizottságnak, a tagállamoknak és a kérelmezőknek. Az Európai Bizottság három hónapon belül nyújtja be határozat tervezetét az Élelmiszerlánc- és Állat-egészségügyi Állandó Bizottságnak (mint vizsgálóbizottságnak).¹²⁸ Az uniós döntéshozatali eljárás ezt követően nagyban hasonlít a 2001/18/EK irányelvnél említett vizsgálóbizottsági eljárásra – amelynek részletszabályait külön jogszabály tartalmazza.¹²⁹ A megadott engedély 10 évig érvényes az EU egész területén, és az engedély megújítható.

Az egyes tagállamok – a 178/2002/EK rendelet 'szükségintézkedésekre' vonatkozó 53-54. cikkeiben foglaltaknak megfelelően – 'sürgősségi intézkedéseket'¹³⁰ hozhatnak, amennyiben nyilvánvaló, hogy az EU-ból vagy harmadik országból származó élelmiszer súlyos veszélyt jelent az emberek egészségére, az állatok egészségére vagy a környezetre. Amennyiben az érintett tagállam (tagállamok) által hozott intézkedésekkel ezt a kockázatot nem lehet eredményesen csökkenteni, az Bizottság saját kezdeményezésére vagy egy tagállam felkérésére haladéktalanul megteszi a következő intézkedések egyikét vagy közülük többet: (a) az Unióból származó élelmiszer esetében a forgalomba hozatal vagy felhasználás felfüggesztése; (b) harmadik országból behozott élelmiszer esetében a szóban forgó élelmiszer behozatalának felfüggesztése; (c) az élelmiszere vagy takarmányra vonatkozó különös feltételek meghatározása; (d) más, megfelelő ideiglenes intézkedések meghozatala.¹³¹ Az Európai Bíróság egy 2011-es döntésében – többek között – értelmezte a tagállamok sürgősségi intézkedések során fennálló kötelezettségeit: „A sürgősségi intézkedések elfogadása céljából az 1829/2003 rendelet 34. cikke azt

¹²⁴ 1829/2003/EK rendelet 4. cikk (1) bek.

¹²⁵ A GMO-k alapvető egyenértékűségéről a meglévő élelmiszerekkel lásd a C-236/01. sz., Monsanto Agricultura Italia SpA kontra Presidenza del Consiglio dei Ministri ügyben 2003. szeptember 9-én hozott ítéletet (EBHT 2003., I-8105. o.).

¹²⁶ 1829/2003/EK rendelet 6. cikk.

¹²⁷ A magyar jövő nemzedékek országgyűlési biztosa beszámolójában kritikával illette az EFSA tevékenységét is. Megítélése szerint ugyanis bár az EFSA „hivatott az élelmiszerekkel kapcsolatos tudományos kérdésekben, így a génmódosított szervezetek kérdésében is független, szakértői elemzést adni, de a tapasztalat az, hogy a hivatal elemzései a génmódosítás kockázatainak figyelembe vétele tekintetében nem kielégítőek”. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa beszámolója 2008-2009. i.m. 145. o.

¹²⁸ 1829/2003/EK rendelet 7. cikk.

¹²⁹ Lásd a 182/2011/EU rendeletet.

¹³⁰ 1829/2003/EK rendelet 34. cikk.

¹³¹ 178/2002/EK rendelet 53. cikk. Ilyen intézkedésekre került sor a Bt10-kukorica kapcsán is. A bt-kukoricáról lásd még Komári Ágnes: Gedanken über die juristische Regelung der genetisch veränderten Organismen, mit besonderer Rücksicht auf die Lebensmittelsicherheit, *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 3 (2008) 6, 6. o.

írja elő a tagállamok számára, hogy a sürgősségen kívül állapítsák meg az emberi egészséget, az állati egészséget vagy a környezetet nyilvánvaló módon veszélybe sodró, jelentős kockázatot képező helyzet fennállását... Ezt a kockázatot megbízható tudományos adatokon alapuló új információk alapján kell megállapítani.... Hangsúlyozni kell, hogy az 1829/2003 rendeletben előírt rendszer szerkezete, valamint a valamely súlyos veszély kezelésében jelentkező mesterséges különbségek megelőzésére irányuló célkitűzése tükrében valamely súlyos és nyilvánvaló veszély értékelése és kezelése végső soron – az uniós bíróság ellenőrzése mellett eljáró – Bizottság és Tanács kizárólagos hatáskörébe tartozik.”¹³²

Amennyiben, ugyanakkor, egy tagállam hivatalosan tájékoztatja a Bizottságot szükségintézkedések meghozatalának szükségességéről, de a Bizottság nem hoz szükségintézkedést, a tagállam ideiglenes „védintézkedéseket” hozhat. Ez esetben a tagállam haladéktalanul tájékoztatja erről a többi tagállamot és a Bizottságot. Tíz munkanapon belül a Bizottság az Állandó Bizottság elé terjeszti az ügyet, amely dönt a tagállam által bevezetett ideiglenes védintézkedés meghosszabbításáról, módosításáról vagy visszavonásáról. A tagállam mindaddig fenntartja saját ideiglenes védőintézkedéseit, amíg az Unió nem vezeti be saját intézkedéseit.¹³³

A fogyasztók tájékoztatása érdekében az élelmiszer címkéjén¹³⁴ tájékoztatást kell adni arról, ha az élelmiszer GMO-kat tartalmaz, GMO-kból állították elő, vagy GMO-kból előállított összetevőket tartalmaz. Ezen követelmény nem vonatkozik arra az esetre, ha a GMO aránya 0,9% vagy annál kisebb, továbbá, ha ez az előfordulás véletlen és technikailag elkerülhetetlen.¹³⁵

A GM élelmiszerekre vonatkozó szabályozás sajátosságaiból kifolyólag, amíg Magyarországon – a hatályos szabályok szerint – lényegében tilos GM-növényt termesztetni forgalomba hozatal céljából, addig a GMO-t tartalmazó élelmiszerek a magyar piacon is jelen vannak, és azokat nagy tételben fogyaszthatók az országban. Megítélésünk – és jelenlegi ismereteink – szerint ezen az Alaptörvényben rögzített GMO-mentes mezőgazdaság sem fog érdemben változtatni.

---

¹³² C-58/10 – C-68/10. sz., Monsanto et al kontra Ministre de l’Agriculture et de la Pêche egyesített ügyekben 2011. szeptember 8-án hozott ítélet (EBHT 2011., 0000. o.), 76., 78., 81. pontok.

¹³³ 178/2002/EK rendelet 54. cikk.

¹³⁴ 1829/2003/EK rendelet 12-14. cikk.

¹³⁵ A címkézéssel kapcsolatban korábbi szabályok (amikor még 1%-os szennyezettségi szintről rendelkeztek az 1139/98. rendeletben) értelmezése kapcsán lásd C-132/03. sz., Ministero della Salute kontra Codacons és Federconsumatori ügyben 2005. május 26-án hozott ítéletét (EBHT 2005., I-4167. o.).